

Sygn. akt IV CSK 453/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Roman Trzaskowski

Protokolant Izabela Czapowska

w sprawie z powództwa J. Z.

przeciwko M. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 14 listopada 2019 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 31 października 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

1. oddala skargę kasacyjną,

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 4367 (cztery tysiące trzysta sześćdziesiąt siedem) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Powód J. Z. w pozwie w dniu 28 stycznia 2016 r. skierowanym przeciwko pozwanemu M. P. domagał się zasądzenia kwoty 136.505,97 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 26 czerwca 2015 r. do dnia zapłaty, tytułem zwrotu połowy kwot, jakie wydatkował regulując długi, za które, jako wspólnik spółki cywilnej, był solidarnie odpowiedzialny z pozwanym. Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 1 lipca 2016 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 125.837,55 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25 lutego 2016 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy ustalił, że strony w dniu 23 sierpnia 1995 r. zawarły umowę spółki cywilnej celem prowadzenia działalności usługowej w zakresie usług geodezyjno- kartograficznych i obrotu nieruchomościami. Zgodnie z § 3 spółka działała pod nazwą Przedsiębiorstwo Geodezyjne „A.” spółka cywilna. W § 7 umowy postanowiono, że koszty prowadzenia spółki oraz wszelkie zobowiązania publiczne i prywatne wynikające z działalności spółki będą pokrywane z uzyskiwanych przez nią przychodów. Zgodnie z § 8 ust. 1 umowy do prowadzenia spraw spółki nieprzekraczających zakresu zwykłych czynności uprawniony był każdy wspólnik samodzielnie. Jednocześnie wspólnicy uzgodnili, że są uprawnieni do udziału w zyskach po 50% każdy oraz w tych samych proporcjach uczestniczą w stratach. Spółka została zawiązana na czas nieokreślony. W § 13 wspólnicy przewidzieli możliwość wystąpienia ze spółki wypowiadając swój udział na 3 miesiące naprzód. Z uwagi na trudną sytuację finansową, w jakiej znalazła się spółka, wspólnicy na początku 2011 r. ustalili, że należności z faktur za świadczone przez spółkę usługi będą wpłacane na indywidualne konta bankowe każdego z nich. Pozyskane w ten sposób środki pieniężne były przeznaczane na potrzeby spółki w postaci płatności pracowniczych, opłat za energię, oraz wszelkie inne opłaty niezbędne dla funkcjonowania spółki. Trudności finansowe spowodowały, że powód pismem z dnia 2 czerwca 2011 r. złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy spółki i z dniem 20 czerwca 2011 r. wycofał się z niej. W piśmie z dnia 15 grudnia 2011 r. pozwany zaproponował powodowi wspólną spłatę zobowiązań

spółki w stosunku do ZUS i US do miesiąca czerwca 2011 r. włącznie, a także powstałych przed czerwcem 2011 r. zobowiązań wobec innych ich kontrahentów, jako współników spółki cywilnej. Strony wypracowały porozumienie w zakresie sposobu spłaty ich solidarnego zadłużenia, co znalazło wyraz m.in. w umowach zawartych w formie aktów notarialnych określających również warunki spłaty. Biorąc pod uwagę, że pozwany nie uczestniczył w spłacie zobowiązań, zapłaty wierzycielom, z majątku osobistego, dokonywał powód. Suma dokonanych wpłat, podzielona na pół, stanowiła kwotę roszczenia dochodzonego w procesie. Analizując zasadność tego roszczenia Sąd Okręgowy jako nieuzasadnione ocenił żądanie w zakresie kwoty 10.668,42 zł wskazując przyczyny, dla których dokonał takiej oceny. Analizując zasadność podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia, wyraził pogląd, że roszczenie regresowe powoda, taki bowiem charakter miało roszczenie przez niego realizowane w procesie, podlegało dziesięcioletniemu przedawnieniu. Nie był to dług spółki, nie należało ono do zakresu działalności gospodarczej sensu stricto prowadzonej przez osobę fizyczną w ramach spółki cywilnej, związek tego roszczenia z działalnością gospodarczą był pośredni.

W wyniku apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 31 października 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo w ten sposób, że zamiast kwoty 125.837,55 zł zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 20.326,24 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 25 lutego 2016 r., a w pozostałej części powództwo oddalił i orzekł o kosztach procesu w obu instancjach. Sąd Apelacyjny za uzasadnione uznał zarzuty skarżącego w zakresie kwoty 7.858,89 zł jako skutecznie potrąconej i kwoty 2428,58 zł jako już uprzednio rozliczonej przez strony, czyli łącznie w zakresie kwoty 10.287,47 zł. Sąd Apelacyjny podzielił również stanowisko apelującego, że roszczenie regresowe pomiędzy współnikami spółki cywilnej jest roszczeniem związanym z działalnością gospodarczą i przedawnia się w terminie lat trzech, co oznaczało, że roszczenie powoda o zapłatę kwoty 95.223,84 zł uległo przedawnieniu. Kwota ta stanowiła połowę kwoty, którą powód zapłacił wierzycielom spółki do 28 stycznia 2013 r., czyli w okresie przed upływem trzech lat przed wniesieniem pozwu. Sąd Apelacyjny wyraził pogląd,

że samodzielny charakter roszczenia regresowego wyraża się w tym, iż przedawnia się według własnych reguł, niezależnie od terminów przedawnienia roszczenia wierzyciela względem dłużników solidarnych. Między dłużnikami przedawnia się według zasad odnoszących się do łączącego ich wewnętrznego stosunku prawnego. Roszczenie, jeśli pozostaje w związku z działalnością gospodarczą przedawnia się z upływem lat trzech. Związek z działalnością gospodarczą należy rozumieć szeroko, również przy uwzględnieniu celu założonej spółki. Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do przyjęcia, że doszło do przerwania biegu tego terminu przez złożenie przez powoda wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej powództwo o zapłatę kwoty 95. 223, 84 zł zaskarżył skargą kasacyjną powód zarzucając naruszenie art. 118 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że roszczenie powoda ma związek z działalnością gospodarczą, wskutek czego przedawniło się z upływem trzech lat, podczas gdy realizowane roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu. We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i oddalenia w tej części apelacji pozwanego ewentualnie uchylenia we wskazanej części zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Roszczenia regresowe w sensie ścisłym, przewidziane w art. 376 i 378 k.c., mają charakter samoistny w tym znaczeniu, że powstają dopiero w razie wystąpienia określonego zdarzenia prawnego w postaci wykonania zobowiązania przez jednego z dłużników solidarnych lub przyjęcia świadczenia przez jednego z wierzycieli solidarnych i dalszy ich los prawny nie zależy od wcześniej istniejącego stosunku obligacyjnego między płacącym, tzw. dłużnikiem regresowym a zaspokojonym wierzycielem. Do roszczeń regresowych należy stosować wszystkie reguły odnoszące się do przedawnienia roszczeń, zwłaszcza dotyczące rozpoczęcia biegu przedawnienia (art. 120 k.c.) i terminu przedawnienia (art. 118 k.c.). Samodzielność roszczenia regresowego

w zakresie przedawnienia należy rozumieć też w ten sposób, że jest ono niezależne od biegu i terminu przedawnienia roszczenia wierzyciela względem dłużników solidarnych. Tak rozumiana jurydyczna samoistność roszczeń regresowych nie może jednak być argumentem za przyjęciem stanowiska skarżącego, że w zakresie terminu roszczenie zwrotne podlega przedawnieniu dziesięcioletniemu.

Roszczenie regresowe ma jednoznacznie akcesoryjny charakter, co oznacza, że występuje wyłącznie w związku z realizacją wcześniej istniejącego stosunku prawnego (zawartej umowy). Jego powstanie jest uzależnione od istnienia pierwotnej, konkretnej wierzytelności. Powstaje przy tym wówczas, gdy świadczenie wynikające z tego stosunku prawnego zostało spełnione w proporcji niewspółmiernej do tego, co wynika z jego treści. Tak, więc zarówno powstanie jak i rozmiar roszczenia regresowego są ściśle związane z zobowiązaniem pierwotnym.

Działalność wspólników spółki cywilnej, polegająca również na zaciąganiu zobowiązań, podjęta dla osiągnięcia założonego w umowie spółki wspólnego celu gospodarczego, jest działalnością gospodarczą. Zgodnie z art. 864 k.c. wspólnicy spółki cywilnej odpowiadają za jej zobowiązania solidarnie. Jeżeli jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników; jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik, który świadczenie spełnił, może żądać zwrotu w częściach równych (art. 376 § 1 k.c.). W okolicznościach sprawy, zważywszy, że strony w umowie spółki cywilnej nie uregulowały żadnych kwestii dotyczących roszczeń zwrotnych, roszczenie zwrotne powoda ma podstawę w przepisach ustawy.

Artykuł 118 k.c. przewiduje dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej trzyletni termin przedawnienia i brzmienie przepisu nie upoważnia do przyjęcia, że termin ten zależy nadto od innych jeszcze warunków, w szczególności statusu (charakteru) podmiotu, któremu roszczenie przysługuje, czy też od charakteru rozstrzyganej sprawy; zależy on wyłącznie od rodzaju roszczenia kwalifikowanego z punktu widzenia jego związku z określonym

rodzajem działalności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1998 r., III CKN 9/98, nie publ. oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CZP 63/01, OSNC 2002, nr 9, poz. 106). Jeśli zatem określony podmiot występuje z roszczeniem związanym z prowadzeniem działalności gospodarczej, to roszczenie to podlega trzyletniemu przedawnieniu, niezależnie od tego, czy kierowane jest do innego przedsiębiorcy czy też do osoby nie będącej przedsiębiorcą.

Stopień związania roszczenia z działalnością gospodarczą, a więc czy chodzi tu o „związek ścisły” bądź „bezpośredni” czy też o „związek jakikolwiek” został w orzecznictwie rozstrzygnięty na rzecz - akceptowanej przez skład orzekający w niniejszej sprawie - koncepcji funkcjonalnego powiązania roszczenia z tego rodzaju aktywnością, niezależnie od jego podstawy prawnej. Zwraca uwagę, że w orzecznictwie, przy aprobacie doktryny, za związane z prowadzeniem działalności gospodarczej uznaje się roszczenie z bezpodstawnego wzbogacenia (zwrot nienależnego świadczenia), z którym występuje przedsiębiorca, jeśli czynność, która spowodowała przesunięcie majątkowe była związana z działalnością gospodarczą (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 lipca 2003 r., V CK 24/02, OSNC 2004, nr 10, poz. 157, z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004, nr 7–8, poz. 117, z dnia 23 listopada 2018 r., II CSK 647/17; uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2010 r., III CZP 44/10, OSNC-ZD 2011/1/19, z dnia 12 maja 2017 r., III CZP 5/17, OSNC 2018/1/7). Jeżeli uwzględni się cel obu roszczeń: regresowego i z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, jakim jest przywrócenie równowagi majątkowej zakłóconej przez powodującą przesunięcie majątkowe czynność związaną z działalnością gospodarczą, to już tylko z tego punktu widzenia nie ma podstaw, aby oba te roszczenia tak istotnie różnicować - przez odmówienie roszczeniu regresowemu wspólnika spółki cywilnej związku z działalnością gospodarczą.

Zapłata przez jednego ze wspólników długu, o jakim stanowi art. 846 k.c. nie może być traktowana inaczej, niż jako czynność związana z prowadzeniem działalności gospodarczej przez wspólników. Powstałe na podstawie umowy lub ustawy na rzecz płacącego wspólnika roszczenie regresowe jest następstwem tej zapłaty i chociaż związek tego roszczenia z działalnością gospodarczą jest pośredni,

to bez wątpliwości stwierdzona tu jednokierunkowa zależność przedstawia się jako konieczna. Pierwotne zobowiązanie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej i jego treść rozstrzygają nie tylko o powstaniu, ale i rozmiarze roszczenia regresowego. Ta funkcjonalna zależność przesądza o prawidłowości kwalifikacji roszczenia powoda dokonanej przez Sąd Apelacyjny jako roszczenia związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Okoliczność, że roszczenie regresowe powstaje dopiero z chwilą zaspokojenia wierzyciela niczego w aspekcie istnienia związku z działalnością gospodarczą nie zmienia. Związek ten po prostu istnieje. Podnoszone przez skarżącego dalsze okoliczności, że strony w chwili powstania roszczenia regresowego nie prowadziły już działalności gospodarczej, nie były współnikami i spółka cywilna uległa rozwiązaniu przed wytoczeniem powództwa o zapłatę nie mają doniosłości prawnej. Artykuł 118 k.c. nie uzależnia stosowania trzyletniego terminu przedawnienia od żadnych innych kryteriów podmiotowych czy też przedmiotowych, poza jednym - związku roszczenia z działalnością gospodarczą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2005 r. IV CSK 461/04, nie publ.).

W świetle powyższego, brak było podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej, wobec czego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) z uwzględnieniem wydatku poniesionego przez pełnomocnika pozwanego na koszty przejazdu i opłaty od pełnomocnictwa.

jw